

<http://doi.org/10.22133/mtlj.2025.482236.1381>

The Legal Status of Establishing Offices for Foreign Social Media Platforms and Networks in Iran

Hatef Pourrashidi Alibigloo

Assistant Prof. of Communication, Faculty of Social Science, University of Religions and Denominations, Qom, Iran.

Article Info

Abstract

Original Article

Received:

09-10-2024

Accepted:

12-12-2024

Keywords:

Freedom of Expression

Social Networks

Territorial Sovereignty

Growing concerns about the negative effects of social networks on all members of society have highlighted the need to monitor their activities within the framework of local and domestic laws more than ever before. The establishment of offices for foreign social networks and platforms, based on the resolution of the Supreme Council for Cyberspace, is a step forward for the lawful activity of these networks in the country. This can even help eliminate widespread filtering. This request by the Islamic Republic of Iran aligns with international principles and laws, such as freedom of expression and territorial sovereignty, and can lead to holding these platforms accountable and ensuring the rights of users.

Although this request has faced criticism from some media activists for violating freedom of expression, similar measures have been implemented in other countries. From this perspective, this article aims to address the question of "what is the legal basis for establishing offices of foreign social networks and platforms in the country?" To answer this question, a documentary, analytical, and descriptive method has been utilized.

The results show that establishing offices of foreign social media platforms in Iran is a complex endeavor that requires a comprehensive understanding of the local regulatory framework, specific cultural characteristics, and potential political challenges.

*Corresponding author

e-mail: h.pourrashidi@urd.a.cir

How to Cite:

Pourrashidi Alibigloo. H. (2026). The Legal Status of Establishing Offices for Foreign Social Media Platforms and Networks in Iran, *Modern Technologies Law*, 7(13), 395-415.

Published by University of Science and Culture <https://www.usc.ac.ir>

Online ISSN: 2783-3836

1. Introduction

In recent years, the rapid development of social networks worldwide has created new concerns for users, legislators, and governments. Along with its many benefits, the development of social networks has also brought challenges and has involved countries in some serious ethical, cultural, social, and even security issues. The development of these concerns, which has manifested itself in various areas, has emphasized the need to expand monitoring of social networks and has forced governments to adopt reasonable methods to control them. Since social media has created a wide range of problems, from the rapid spread of misinformation and fake news to serious concerns about privacy and data theft, the need to monitor them is felt more than ever. The presence and activity of these social networks and platforms across national and international borders has given rise to a complex network of legal and regulatory challenges that have made it difficult for governments and legislators at the national level to implement their demands. To address this issue, governments and legal systems must examine the implications of these platforms' activities and take serious steps to hold them accountable.

In light of these discussions, it should be emphasized that the presence of foreign platforms and social networks in countries like Iran has raised complex legal questions, including how a nation balances its sovereignty with the global nature of these vast social networks. From the perspective of international laws and regulations, this is a complex issue without proper grounds for implementation and legal obligations. While based on these same international laws, it is possible to request the establishment of these offices in the country. This is something that countries such as Turkey, France, and Brazil have also requested and achieved. Each country provides its own laws to guide and direct foreign businesses, and failure to comply with these can lead to legal problems. This has also been raised by the Islamic Republic of Iran in recent years, and the government is seeking legal supervision of these networks and platforms. In some cases, the establishment of these offices has even been stated as a prerequisite for removing filtering on these networks, but so far it has not yielded any tangible results in the country.

In this regard, given the approach of the Islamic Republic of Iran towards foreign networks and platforms, this article seeks to answer the question: "On what basis is the requirement to establish offices for social networks and foreign platforms in the country based and what is its justification?" The research hypothesis also focuses on the issue that "Iran's desire to establish offices for social networks and foreign platforms within the framework of domestic and international laws and providing for the rights of domestic users and operators has a legal status."

2. Methodology

The research method used in this study is documentary. We aimed to gather information from primary sources (including laws, regulations, directives, bylaws, judicial decisions, etc.) and secondary sources (such as books, articles, theses, research reports, etc.) available in scientific research data centers, official and reputable websites, libraries, and similar resources.

3. Results and Discussion

The increasing use of foreign social networks in the country has prompted various governmental institutions to implement measures regarding their use and exploitation. This trend has also been observed in different countries, leading governments to develop strategies to address the phenomenon of social networks and various platforms. These strategies have been implemented under different conditions, resulting in different reactions.

The approach of governments towards social networks in recent years has varied and, at times, contradicted the country's claims and conditions. The Islamic Republic of Iran, for example, has shifted from initially allowing open access to foreign social networks to imposing restrictions and filtering. This approach has faced criticism from cyberspace activists and has caused governments to take different stances on the issue.

In response to the growing use of foreign social networks and platforms, the Supreme Council for Space has issued resolutions aimed at addressing this issue while safeguarding the regime's interests in economic, political, and security areas. One such measure is the requirement for foreign social networks and platforms to establish offices in the country, allowing them to operate regardless of any filtering restrictions. These entities must demonstrate their commitment to protecting user data and upholding content standards in line with Iranian regulations. This may involve setting up local data centers to ensure Iranian user data remains within the country's borders, facilitating compliance with national data protection and privacy laws. Additionally, companies must appoint a local representative or establish a legal entity in Iran to manage interactions with regulatory bodies and address any legal or compliance issues.

While Iran's regulations for social networks and foreign platforms may be viewed as restrictive, they align with international rules and laws emphasized in various conventions. Similar control measures have been implemented in other countries, such as Brazil, India, Turkey, and even the United States of America with regards to the Chinese TikTok network. However, it is essential to also focus on providing adequate Internet infrastructure and ensuring fair treatment of consumers in terms of filtering, Internet package offerings, and pricing. Governing cyberspace should involve a balanced approach that considers both control measures and the overall accessibility and affordability of the Internet.

4. Conclusions and Future Research

The Iranian market provides a conducive environment for the expansion of these networks' activities due to its large, young, and tech-savvy population that is eager to interact with global social media platforms. Foreign platforms can benefit from this audience by being present in Iran and offering localized services and features that meet regional priorities and cultural differences.

On the other hand, the activity of foreign social networks and platforms in the country, while free based on the principle of freedom of expression enshrined in the constitution, is subject to limits and safeguards. The government has the right to exercise its sovereignty over the way these networks and platforms operate, emphasizing territorial sovereignty. This, along with the need to protect privacy and personal data and comply with national regulations, justifies the presence of offices of these foreign social networks in the country.

The activities of these networks must be legal, and while monitoring their activities in various political, security, and social areas at the national level, grounds for resolving issues related to compensation and liability should also be provided. Therefore, the Islamic Republic of Iran establishing an office to issue licenses for foreign social networks and platforms to operate within the country's borders should align with international legal standards. Brazil's success in convincing Network X to establish an office in the country serves as a positive example.

Establishing offices for foreign social media platforms in Iran is a complex endeavor that requires a deep understanding of the local regulatory framework, specific cultural characteristics, and potential political challenges. Foreign platforms can succeed in one of the most active digital markets in the Middle East by prioritizing compliance with regulations, forming local partnerships, and adapting to the cultural landscape. This may be challenging, but the potential benefits of entering the Iranian market are significant, offering new opportunities for engagement and growth.

Foreign social media platforms are encouraged to partner with local businesses or institutions to gain insights into consumer behavior and preferences, increase legitimacy, and adapt to the Iranian cultural context. By tailoring services to local values and social norms, customizing content recommendations, and engaging with local influencers, platforms can foster community engagement and acceptance.

Technological advances, such as advanced encryption and decentralized structures, can help foreign platforms negotiate restrictions on establishing offices. However, the future of foreign social media networks in Iran will depend on their ability to navigate regulatory challenges, respond to user demands, and adapt to Iran's political landscape while maintaining global connectivity.

جایگاه قانونی ایجاد دفاتر پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی در ایران

هاتف پوررشیدی علی بیگلو

استادیار ارتباطات، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۲ واژگان کلیدی: اصل آزادی بیان، حاکمیت سرزمینی، شبکه‌های اجتماعی *نویسنده مسئول رایانامه: h.pourrashidi@urd.a.cir	نگرانی‌های روزافزون از تأثیرات منفی شبکه‌های اجتماعی بر کلیه اعضای جامعه، لزوم نظارت بر فعالیت آن‌ها در چهارچوب قوانین محلی و داخلی را بیش از گذشته نمایان کرده است. ایجاد دفاتر پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی براساس مصوبه شورای عالی فضای مجازی، راهگشای فعالیت قانونمند این شبکه‌ها در کشور است که حتی می‌تواند به رفع فیلترینگ گسترده نیز کمک کند. این درخواست جمهوری اسلامی ایران وفق اصول و قوانین بین‌الملل، همانند اصول آزادی بیان و حاکمیت سرزمینی است و می‌تواند منتج به پاسخ‌گو کردن این پلتفرم‌ها و تأمین حقوق کاربران شود. اگرچه برخی از فعالان رسانه‌ای از این درخواست به دلیل نقض آزادی بیان انتقاد کرده‌اند، این تجربه در کشورهای دیگر نیز اجرایی شده است. از این منظر، این مقاله درصدد است به این پرسش پاسخ دهد که «جایگاه قانونی ایجاد دفاتر شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌هایی خارجی در کشور بر چه مبنایی استوار است؟» برای پاسخ به این پرسش، از روش اسنادی و تحلیل و توصیف بهره گرفته شده است و براساس نتایج حاصل، ایجاد دفاتر پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی خارجی در ایران، تلاشی چندوجهی است که نیازمند درک کامل چهارچوب مقررات محلی، ویژگی‌های خاص فرهنگی و چالش‌های سیاسی بالقوه است.

نحوه استناددهی:

پوررشیدی علی بیگلو، هاتف (۱۴۰۵). جایگاه قانونی ایجاد دفاتر پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی در ایران. حقوق فناوری‌های نوین، ۷(۱۳)، ۳۹۵-۴۱۵.

ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ <https://www.usc.ac.ir>

شاپای الکترونیکی: ۳۸۳۶-۲۷۸۳

مقدمه

در سال‌های اخیر، توسعه فزاینده شبکه‌های اجتماعی در سطح جهان، دغدغه‌های جدیدی را برای کاربران، قانون‌گذاران و دولت‌ها پدید آورده است. توسعه شبکه‌های اجتماعی در کنار مزیت‌های فراوان، چالش‌هایی را نیز به دنبال داشته و کشورها را درگیر برخی مسائل جدی اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی و حتی امنیتی کرده است. اگرچه باید اذعان کرد که یکی از مهم‌ترین پیامدهای توسعه این رسانه‌ها و به تعبیری تنوع اطلاعاتی و کثرت‌گرایی رسانه‌ای، توسعه آزادی بیان بوده است (Nielsen et al., 2016, p. 8)؛ نحوه بهره‌برداری از این فناوری در بسیاری از موارد نه تنها مثبت نبوده، بلکه تبعاتی مخرب را در پی داشته است. توسعه این نگرانی‌ها، که در حوزه‌های مختلف نمود یافته است، بر لزوم بسط نظارت بر شبکه‌های اجتماعی تأکید کرده و دولت‌ها را به اتخاذ روش‌هایی معقول برای کنترل آن‌ها وادار کرده است.

از آنجا که رسانه‌های اجتماعی طیف گسترده‌ای از مشکلات، از انتشار سریع اطلاعات نادرست و اخبار جعلی گرفته تا نگرانی‌های جدی در مورد حفظ حریم خصوصی و سرقت داده‌ها را ایجاد کرده‌اند، لزوم نظارت بر آنان، بیش از هر زمان دیگری احساس می‌شود. این مشکلات به دلیل ماهیت اعتیادآور این پلتفرم‌ها و از طریق الگوریتم‌هایی تشدید می‌شوند که برای مشارکت حداکثری کاربر طراحی شده‌اند (Kaur, et al., 2024, p. 8)؛ ضمن این‌که ساختار به هم پیوسته پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی، کاربران را در معرض انواع گوناگونی از جرایم سایبری، مانند سرقت هویت و حملات فیشینگ قرار می‌دهد؛ از این رو برای رسیدگی به این مشکلات، به روشی نظام‌مند و جهت‌دار نیاز است. این نحوه رسیدگی، نیازمند اصول و شرایطی است که در نوع برخورد با جرایم سایبر و فضای مجازی خود را نمایان کرده است.

در این راستا باید اذعان کرد که برخی از الزامات مدنظر در برخورد با این قبیل جرایم، برای شبکه‌های اجتماعی بین‌المللی و پلتفرم‌های خارجی قابل اجرا نیست. حضور و فعالیت این شبکه‌ها و پلتفرم‌های اجتماعی، در سراسر مرزهای ملی و بین‌المللی سبب‌ساز بروز شبکه پیچیده‌ای از چالش‌های قانونی و مقرراتی شده است که اعمال خواسته‌های حکومت‌ها و قانون‌گذاران در سطوح ملی را با مشکلات عدیده‌ای مواجه کرده است. برای حل این معضل، دولت‌ها و سیستم‌های حقوقی موظف‌اند پیامدهای فعالیت این پلتفرم‌ها را بررسی کنند و به منظور پاسخ‌گو کردن آنان اقدامات جدی را معمول دارند.

یکی از نگرانی‌های موجود در این مسیر، پیامدهای مثبت و منفی شبکه‌های اجتماعی بر دموکراسی است؛ از این رو لازم است در کنار توجه جدی به مقوله مقابله با چالش‌های فعالیت این شبکه‌ها، نقش این شبکه‌ها در توسعه و تضعیف دموکراسی را نیز مدنظر قرار داد و بر مبنای این دو مقوله، مقررات تنظیم‌کننده را ایجاد کرد و توسعه داد. شبکه‌های اجتماعی «نیازمند دیدگاهی جامع‌نگر و آینده‌نگر هستند که در آن جایگاه ایده‌آل برای ایفای نقش در دموکراسی دیده شده باشد؛ از این رو هیچ راه‌حل ساده‌ای برای چالش نظارتی وجود ندارد؛ زیرا رسانه‌های اجتماعی تأثیر متناقضی در تقویت و تضعیف همزمان دموکراسی در کشورهای مختلف دارند» (Nyabola, 2023, p. 467). این مسئله را می‌توان در کنار نوع واکنش‌ها در کشورهای مختلف بر اعمال چنین سیاست‌ها، نظارت‌ها و تنظیم‌گری‌هایی مدنظر قرار داد. تمامی این مقوله‌ها، مباحثی است که در مورد نحوه کنترل و نظارت بر شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی مطرح است و باید مدنظر قانون‌گذاران و دولت‌ها قرار گیرد. همچنین تأکید بر این نکته ضروری است که امروزه شبکه‌های اجتماعی در روند تغییرات اجتماعی نیز ایفای نقش گسترده‌ای دارند و می‌توانند جریان‌ات اجتماعی را شکل دهند. از این منظر، «نقش پلتفرم‌های دیجیتال در جنبش‌های اجتماعی و بسیج سیاسی بر تأثیر آن‌ها در حاکمیت اجتماعی اشاره دارد؛ همان‌طور که در رویدادهایی مانند بهار عربی و اعتراض‌های مختلف جهانی مشاهده شد، رسانه‌های اجتماعی در سازمان‌دهی و تقویت نارضایتی عمومی نقش کلیدی داشتند» (Oluka, 2024, p. 22)؛ از این رو مدیریت این نوع حضور برای حاکمیت‌های مختلف اهمیت بسزایی دارد.

با توجه به تمام این مباحث، باید تأکید کرد که حضور پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی در کشورهایی مانند ایران سؤالات حقوقی پیچیده‌ای را ایجاد کرده است؛ از جمله اینکه چگونه یک ملت، حاکمیت خود را با ماهیت جهانی این شبکه‌های اجتماعی گسترده متعادل

می‌کند؟ از منظر قوانین و مقررات بین‌المللی، این مسئله امری درهم و بدون زمینه‌های مناسب برای تحقق و الزامات حقوقی است؛ درحالی‌که بر مبنای همین قوانین بین‌المللی، می‌توان درخواست ایجاد این دفاتر را در کشور مطرح کرد. امری که کشورهای نظیر ترکیه، فرانسه و برزیل نیز خواستار آن شده و محقق کرده‌اند. در این راستا، ایجاد دفاتر مربوط به شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی ازجمله راهکارهایی است که برخی کشورها نظیر برزیل به دنبال آن بوده و اخیراً نیز آن را محقق کرده‌اند. براین اساس، هنگامی که شرکتی خارجی یک دفتر محلی، که اغلب برای ارائه خدمات بهتر، ارتباط با کاربران یا پیروی از مقررات محلی است، راه‌اندازی می‌کند، زمینه نظارت بر این شبکه‌ها فراهم شده و به نوعی حق حاکمیت ملی و سرزمینی بر فعالیت آن‌ها اعمال می‌شود. باید تأکید کرد که قوانین تأسیس نهادهای خارجی از کشوری به کشور دیگر متفاوت است؛ اما معمولاً شرکت‌ها باید در سازمان‌های دولتی مصرح در قانون محلی ثبت‌نام کنند و به قوانین استخدامی پایبند باشند. این به معنای درک شرایط استخدام، تعهدات مالیاتی و اخذ هرگونه مجوز لازم است. در همین زمینه، باید اشاره کرد که این هنجارها و قوانین محلی عمدتاً ناظر بر محدودیت در استفاده از داده‌های جمع‌آوری‌شده، بررسی دوره‌ای مجوزها و نظارت فعال است که شفافیت، پاسخ‌گویی و مشروعیت را افزایش می‌دهد (Deek, 2015, p. 291).

هر کشور قوانین خود را برای راهنمایی و هدایت مشاغل خارجی ارائه می‌کند و رعایت نکردن این موارد، ممکن است به بروز مشکلات قانونی منجر شود. جمهوری اسلامی ایران نیز این امر را در سال‌های اخیر مطرح کرده و حاکمیت به دنبال نظارت قانونمند بر این شبکه‌ها و پلتفرم‌هاست. حتی در برخی موارد، ایجاد این دفاتر به عنوان پیش شرط رفع فیلترینگ در قبال این شبکه‌ها عنوان شده است؛ اما تاکنون نتیجه ملموسی را در کشور در پی نداشته است؛ ازاین رو، باید تأکید کرد که در شرایط فعلی حکمرانی فضای مجازی در کشور، که به ثبات لازم نرسیده است، لازم است پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی چشم‌اندازی از الزامات پیچیده و انتظارات دولت را طی کنند و اهداف عملیاتی خود را با رعایت قوانین محلی متعادل سازند؛ ازاین رو، درک چهارچوب دیجیتالی ایران برای هر نهاد خارجی، که قصد دارد حضور چشمگیری در داخل مرزهای ایران داشته باشد، ضروری است. در چشم‌انداز دیجیتالی جهانی‌شده امروزی نیز، حضور پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی برای ارتباطات، انتشار اطلاعات و تعامل اجتماعی حیاتی است؛ اما ایجاد دفاتر پلتفرم‌ها و رسانه‌های اجتماعی خارجی در کشوری مانند ایران، مستلزم پیمایش در چشم‌انداز پیچیده‌ای از الزامات و مقررات است. این الزامات، فارغ از نوع نگاه موجود درخصوص ایجاد محدودیت در آزادی بیان، لازمه و پیش شرط فعالیت قانون‌گرا، نظارت‌پذیر و تأمین‌کننده منافع و حقوق کاربران است. این مقوله در اکثر کشورهای جهان به نوعی اجرایی شده و نظارت لازم بر فعالیت این پلتفرم‌ها صورت گرفته است. ازجمله در ایالات متحده آمریکا، «فناوری‌های نوظهور شامل انواع فناوری‌های شناسایی‌شده مورد استفاده برای ارتباطات شخصی و اجتماعی، ازجمله فناوری‌های ابری، هوش مصنوعی، موقعیت، ناوبری و زمان‌بندی و فناوری‌های پردازش‌گفتار و صدا و شبکه‌های اجتماعی، تحت قوانین فناوری نوظهور تنظیم و در چهارچوب مقررات قرار می‌گیرند» (Chen, 2022, p. 168).

در این راستا، با توجه به رویکرد نظام جمهوری اسلامی ایران در قبال شبکه‌ها و پلتفرم‌های خارجی، این مقاله در پی پاسخ به این پرسش است که «الزام ایجاد دفاتر شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی در کشور، بر چه مبنایی استوار است و چه توجیهی دارد؟» برای پاسخ به این پرسش، با بهره‌گیری از روش اسنادی، داده‌ها و اطلاعات گردآوری و تجزیه و تحلیل شده است. فرضیه آن نیز ناظر بر این مسئله است که «خواست ایران برای راه‌اندازی دفاتر شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی در چهارچوب قوانین موضوعه داخلی و بین‌المللی و تأمین‌کننده حقوق بهره‌برداران و استفاده‌کنندگان داخلی، واجد جایگاه قانونی است».

۱. چهارچوب حاکم بین‌المللی بر شکل‌گیری پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی

چهارچوب حقوقی حاکم بر پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی چندوجهی است که تعداد بی‌شماری از معاهدات بین‌المللی، قوانین ملی و مقررات منطقه‌ای را دربر می‌گیرد. در سطح بین‌المللی، چندین ابزار کلیدی، پایه درک وضعیت حقوقی این نهادها را فراهم کرده است. برای

مثال، توافق‌نامه عمومی تجارت در خدمات^۱ (GATS) تحت سازمان تجارت جهانی^۲ (WTO) دستورالعمل‌هایی را برای ارائه خدمات فرامرزی، که شامل خدمات دیجیتال ارائه شده توسط شبکه‌های اجتماعی می‌شود، تعیین می‌کند. هدف این موارد ترویج رقابت عادلانه و تضمین این مسئله است که نهادهای خارجی می‌توانند در شرایط برابر با شرکت‌های داخلی، فعالیت کنند. علاوه بر این، سازمان ملل متحد^۳ (UN) قطعنامه‌ها و دستورالعمل‌های مختلفی را تدوین کرده است که به حقوق کاربران و مسئولیت‌های پلتفرم‌های دیجیتال، به ویژه در زمینه حقوق بشر و آزادی بیان می‌پردازد. اصول راهنمای سازمان ملل در مورد تجارت و حقوق بشر بر لزوم احترام به حقوق بشر و ارائه راهکارهایی برای هرگونه تأثیر نامطلوبی که ممکن است توسط مشاغل، از جمله پلتفرم‌های دیجیتال، ایجاد شود، تأکید می‌کند. این چهارچوب‌های بین‌المللی مبنایی برای تعهدات قانونی پلتفرم‌های خارجی ایجاد کرده و در عین حال، نیاز به رعایت قوانین محلی را که ممکن است از یک حوزه قضایی به حوزه دیگر متفاوت باشد، نیز برجسته می‌کند.

در این خصوص، قوانین و مقررات موجود در قانون‌گذاری و حاکمیت فضای سایبر و مجازی نیز مدنظر قرار گرفته است. اصولاً دو نگرش نسبت به حاکمیت در فضای سایبر مطرح شده است: در نگرش اول، فضای سایبر همچون سرزمین قابل تقسیم میان دولت‌هاست؛ بنابراین دولت تنها مرجعی است که توانایی و صلاحیت قانونگذاری را بر فضای سایبر دارد. نگرش دوم نیز معتقد است فضای سایبر به مثابه میراث مشترک بشریت است که حاکمیت هیچ دولتی به نحو انفرادی و انحصاری بر آن امکان‌پذیر نیست (Ziaei & Shakibnejad, 2017, p. 228). این مقوله را می‌توان در خصوص فعالیت شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی نیز اجرایی کرد؛ بدین معنا که دولت قانونگذاری خود را بر این شبکه‌ها اعمال کرده و حق حاکمیت خود را تحقق بخشد؛ اگرچه برخی معتقدند که این امر خارج از چهارچوب قواعد بین‌الملل است و لذا لازم است کشورها و دولت‌ها با تأسی از نگرش جهانی به عنوان میراث مشترک بشری به آن بنگرند و اتخاذ تصمیماتشان در این حدود و ثغور باشد.

۲. اصول اصلی بین‌المللی حاکم بر راه‌اندازی دفترهای پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی

اصول اصلی بین‌المللی حاکم بر راه‌اندازی دفترهای پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی، در سه حوزه آزادی بیان، اصل حاکمیت سرزمینی و حفاظت از حریم خصوصی و داده‌های شخصی تعریف می‌شود. براساس این اصول است که می‌توان نحوه فعالیت دفاتر و شبکه‌های اجتماعی خارجی را تعریف و قانونگذاری کرد.

۱-۲. آزادی بیان

آزادی اندیشه و بیان به منزله یکی از آزادی‌های اساسی انسان تلقی می‌شود که دیدگاه‌های مختلف مذهبی، فلسفی، اجتماعی و اخلاقی بر آن تأکید کرده‌اند و در جهان متقدم امروزی نیز کشورهای مختلف از آن حمایت کرده‌اند. اندیشمندان بزرگی همچون کانت، هگل، هابز، روسو، ولتر، هوگو، پوپر و سارتر این موضوع را بررسی کرده و براساس برداشت خود، تعریفی از حق و آزادی ارائه کرده و گام‌های بزرگی را در شکل‌گیری و تکامل مفهوم آزادی بیان و اندیشه برداشته‌اند (Rezvani, 2016, p. 67). در این زمینه، جان استوارت میل می‌گوید: «اگر همه انسان‌ها یکسان بیندیشند و تنها یک تن با نظر همه مخالف باشد، کار عموم در خاموش کردن اجباری آن یک تن به همان اندازه نارواست که اگر او قدرت داشت و نوع بشر را به زور خاموش می‌کرد» (Mill, 1984, p. 15).

ماده ۱۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر^۴ و نیز ماده ۱۹ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی^۵ در بند دوم، بر آزادی بیان تأکید و عملاً آن را شناسایی کرده‌اند. این مسئله به معنای تأکید بر این مفهوم به مثابه یک حق مبنایی در اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای حقوق بشر است. این حق،

1. General Agreement on Trade in Services
2. World Trade Organization
3. United Nations
4. The Universal Declaration of Human Rights
5. International Covenant on Civil and Political Rights

به‌منزله حق افراد برای داشتن و ابراز نظر بدون دخالت دیگران و همچنین حق جست‌وجو، به‌دست آوردن و بهره‌برداری از اطلاعات و ایده‌ها در این اسناد تعریف شده است. «همچنین در بند ۳ همان ماده مقرر شده است که حق آزادی بیان می‌تواند موضوع محدودیت‌های قانونی قرار گیرد؛ محدودیت‌هایی که برای احترام به حقوق و شهرت دیگران یا برای تأمین امنیت ملی، نظم عمومی و سلامت جامعه ضرورت دارد» (Zahedi & Sharifzadeh, 2021, p. 103).

سند دیگر دارای اهمیت در خصوص آزادی بیان، کنوانسیون اروپایی حقوق بشر^۱ است که در ماده ۱۰ عنوان کرده است که تمامی افراد بشر برای بیان ایده‌ها و نظرات خود بدون هیچ‌گونه سانسور یا دخالت از طرف دولت آزادند. بر اساس این تعریف، آزادی بیان مشمول موضوعاتی که عامل آزار و تبعیض، تحریک خشونت و دشمنی در مقابل دیگر افراد و گروه‌ها به‌وسیله تأکید بر نژاد، باور مذهبی، جنسیت یا گرایش جنسی می‌شود، نیست. در همین راستا، «دیوان اروپایی حقوق بشر بارها آزادی بیان را به‌عنوان یکی از مبانی جامعه دموکراتیک توصیف کرده؛ زیرا این اصل، حق هر فرد برای تبادل اطلاعات، مباحثه ایده‌ها و بیان نظرات را تضمین می‌نماید و توسعه هنری، علمی و تجاری در جامعه را پایه‌ریزی می‌کند» (Zahedi & Sharifzadeh, 2021, p. 103).

باید تأکید کرد که برخورداری افراد از حق آزادی بیان در قوانین ملی اکثر کشورهای جهان نیز به‌رسمیت شناخته شده که در این میان قوی‌ترین حمایت از آزادی بیان در قانون اساسی ایالات متحده آمریکا مطرح شده است. در قانون اساسی آمریکا، ارزش آزادی بیان بر دیگر ارزش‌های دموکراتیک مثل برابری، احترام به شأن انسانی و حریم خصوصی ارجحیت دارد؛ به‌نحوی که دیگر حقوق و ارزش‌های دموکراتیک نبایستی آزادی بیان را محدود کند. در قانون اساسی آمریکا، «آزادی بیان شامل حقوق آزادی بیان، مطبوعات، اجتماعات و درخواست از دولت برای جبران شکایات، و حقوق ضمنی اجتماع و عقیده» تعریف شده است (Federal Trade Commission, 2010). دیدگاه آمریکایی درباره آزادی بیان همیشه با هنجارهای حقوق بشر بین‌المللی و همچنین حمایت از آزادی بیان در دیگر کشورهای دموکراتیک جهان سازگار نبوده است. اگرچه هنجارهای حقوق بشر بین‌المللی و قوانین اساسی دیگر کشورهای دموکراتیک جهان، آزادی بیان را یک حق می‌دانند، بر این باورند که این حق باید در مقابل دیگر حقوق دموکراتیک متعادل شود. «به‌عبارت دیگر، این کشورها محدودیت‌های معینی را بر آزادی بیان به‌رسمیت می‌شناسند» (Sedler, 2006, p. 397).

به حمایت صریح از آزادی بیان در اصل بیست‌وسوم قانون اساسی ایران و مواد ۲۶ تا ۲۹ منشور حقوق شهروندی ایران نیز اشاره شده است. این امر به معنای حمایت صریح جمهوری اسلامی ایران از آزادی بیان است. به موجب ماده ۲۶ منشور حقوق شهروندی: «هر شهروند از حق آزادی بیان برخوردار است. این حق باید در چارچوب حدود مقرر در قانون اعمال شود. شهروندان حق دارند نظرات و اطلاعات راجع به موضوع مختلف را با استفاده از وسایل ارتباطی، آزادانه جست‌وجو، دریافت و منتشر کنند. دولت باید آزادی بیان را به‌طور خاص در عرصه‌های ارتباطات گروهی و اجتماعی و فضای مجازی از جمله روزنامه، مجله، کتاب، سینما، رادیو و تلویزیون و شبکه‌های اجتماعی و مانند این‌ها، طبق قانون تضمین کند.» ماده ۲۷ این منشور نیز مقرر می‌دارد که: «شهروندان حق دارند اندیشه، خلاقیت و احساس خود را از طرق مختلف آفرینش‌های فکری، ادبی و هنری با رعایت قوانین و حقوق دیگران بیان کنند.»

با توجه به تمامی این موارد، گفتنی است که لزوم ایجاد دفاتر پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی، نه‌تنها در راستای نقض آزادی بیان نیست، بلکه در راستای حفظ حقوق عامه در این زمینه است. به‌عبارت دیگر، همان‌گونه که تضمین آزادی بیان در جامعه رعایت می‌شود، باید به رعایت حقوق عامه و جلوگیری از نقض آن هم توجه شود. این مقوله دربردارنده مفهوم احترام به آزادی دیگران است که عملاً حقوق دیگر قربانی آزادی بیان نشده و تمامی حقوق به‌رسمیت شناخته می‌شود؛ بنابراین می‌توان گفت که «حق آزادی بیان به‌جهت تداخل با سایر حقوق فردی مانند حریم خصوصی و کپی‌رایت و حقوق جمعی مانند امنیت و منافع ملی دچار تحدید و گستره آن از اطلاق خارج شده است؛ از این رو تمامی نظام‌های حقوقی پذیرفته‌اند که اعمال نامحدود حقوق، اگرچه بنیادین باشند، خود به نقض حقوق دیگر منجر خواهند شد» (Zahedi & Sharifzadeh, 2021, p. 103).

1. European Convention on Human Rights

(Sharifzadeh, 2021, p. 97). در این میان، دیدگاه مخالف با انتقاد از چنین رویه‌ای، هرگونه ایجاد محدودیت در خصوص فعالیت شبکه‌های اجتماعی را نقض فاحش حق آزادی بیان ارزیابی کرده و بر آن تاخته است.

۲-۲. اصل حاکمیت سرزمینی

ملت‌ها حق دارند فعالیت‌ها را در داخل مرزهای خود تنظیم کنند. این امری است که قوانین و مقررات بین‌المللی بر آن تأکید کرده‌اند. از آنجاکه قلمروی حاکمیت یک کشور در فضای واقعی شامل قلمروی زمینی، دریایی و هوایی آن کشور است، این قلمرو در فضای سایبر رنگ و بوی دیگری به خود می‌گیرد؛ به‌طوری‌که جلوه‌های قلمرو حاکمیتی در این فضا با ویژگی‌های خاص آن تعریف منطبق می‌شود. برای مثال، مراکز داده به‌منزله مراکزی که به ارائه خدمات میزبانی در اینترنت می‌پردازند، از جلوه‌های قلمرو حاکمیتی در فضای سایبر به شمار می‌روند (Ghafari Elahi Kashani, 2018, p. 187).

براین اساس، در فصل اول کنوانسیون جرایم سایبری^۱ مصوب هشتم نوامبر ۲۰۰۱، ارائه‌دهندگان خدمات این‌گونه تعریف شده‌اند: «هر نهاد عمومی یا خصوصی که برای کاربران خدمات خود این امکان را فراهم می‌کند که از طریق سیستم‌های رایانه‌ای ارتباط برقرار کنند و هر نهادی که داده‌های رایانه‌ای را برای چنین خدمات ارتباطی یا کاربران چنین خدماتی پردازش و ذخیره می‌نماید». ارائه خدمات اینترنتی به دو صورت ارائه خدمات دسترسی و میزبانی انجام می‌شود که در قانون مجازات اسلامی در بخش جرایم رایانه‌ای، تعریفی از ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی ارائه نشده و در مواد ۷۴۹ و ۷۵۱ این قانون صرفاً به تکلیف ارائه‌دهندگان خدمات دسترسی و میزبانی در پالایش محتوای مجرمانه اشاره شده است؛ اما منظور از خدمات میزبانی، ارائه فضا به کاربران برای ذخیره اطلاعات آن‌ها در اینترنت است (Ghafari Elahi Kashani, 2018, p. 187). بنابراین می‌توان گفت اشخاصی که تجهیزات و امکانات لازم را برای ذخیره و عرضه محتوا تهیه کرده و در اختیار کاربران اینترنت تحت عنوان خدمات میزبانی و یا هاست قرار می‌دهند، مشمول این ماده هستند.

در مصوبه جلسه شماره ۴۸۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تاریخ ۱۳۸۰/۸/۱۵ و آیین‌نامه «تأمین، توزیع و عرضه خدمات اینترنت و اینترنت ملی» مصوب ۱۳۸۵/۵/۱ کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات به ارائه‌دهندگان خدمات میزبانی اشاره‌ای نشده است؛ اما از ارائه‌دهندگان این خدمات در آیین‌نامه «مرکز خدمات داده اینترنتی» مصوب ۱۳۸۳ کمیسیون تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی با عنوان مرکز خدمات داده اینترنتی یاد شده است. اگرچه در قوانین و مصوبات کشور، تعریفی مستقیم از ارائه‌دهندگان اینترنت ارائه نشده، تکالیف و وظایف آنان بررسی شده است؛ بنابراین جلوه‌ای از قلمرو حاکمیتی در فضای سایبر به شمار می‌رود؛ از این‌رو می‌توان هرگونه ارائه خدمات در فضای سایبر و مجازی را در زمره قلمرو حاکمیت سرزمینی برشمرد و مقررات داخل کشور و نظام حقوقی را بر آنان اعمال کرد.

۲-۳. حفاظت از حریم خصوصی و داده‌های شخصی

رابطه حریم خصوصی و داده‌های شخصی از اواسط دهه ۱۹۷۰ با توسعه فناوری اطلاعات و فضای سایبر مطرح شد. توسعه این فناوری باعث شد حریم خصوصی افراد با تهدید جدی مواجه شود. حریم خصوصی اطلاعات که بعضی از نظام‌های حقوقی، از آن به‌عنوان حمایت داده‌ها یاد می‌کنند، دربرگیرنده قواعد حاکم بر پردازش داده‌ها و اطلاعات مربوط به اشخاص است. در شرایط فعلی که با زمینه‌های گسترش فناوری‌های نوین مبتنی بر فضای مجازی یا سایبر مواجه هستیم، زمینه تسهیل و ترویج دسترسی به اطلاعات و حریم خصوصی اطلاعات بیش از گذشته فراهم شده و بر نگرانی از سوءاستفاده احتمالی از این اطلاعات دامن زده است. نقض حریم خصوصی مستلزم سری و محرمانه بودن اطلاعات نیست؛ بلکه هرگونه اطلاعات مربوط به اشخاص را شامل می‌شود (Nouri & Nakhjavani, 2004, p. 29)؛ بنابراین اتخاذ تدابیر پیشگیرانه دولت‌ها در طراحی سیستم‌های مطمئن بسیار حائز اهمیت است.

1. Convention on Cybercrime

دولت‌ها باید با جلوگیری از چالش‌های نظام حقوقی ایران در نقض داده‌های شخصی و حریم خصوصی، هرگونه نفوذ و سوءاستفاده را دفع کرده و تمامیت و محرمانگی اطلاعات را تضمین کنند؛ چراکه سوءاستفاده افراد از طریق شبکه یا محیط فیزیکی سیستم‌های اطلاعاتی ممکن است به فاش شدن اطلاعات، تغییر یا حذف داده‌ها منجر شود (Abdollahi & Shahbazinia, 2009). در نتیجه چگونگی مدیریت و سامان‌دهی مصونیت داده‌ها، که از روابط مختلف بین افراد در حوزه‌های گوناگون، تولید و مبادله می‌شود، برای حفظ کرامت انسانی آنان ضرورت دارد (Santanen, 2019)؛ بنابراین می‌توان گفت که حریم خصوصی در فضای سایبر، شامل مشخص نشدن هویت و پنهان ماندن اطلاعات است که مانع بروز زمینه‌های جرم و خشونت علیه کاربران می‌شود.

در این راستا، اقداماتی در سطوح بین‌المللی و داخلی در راستای سامان‌دهی فضای سایبر برای کاهش معایب و آسیب‌ها صورت پذیرفته که متناسب با اصول بنیادین حقوق بشری و همکاری‌های بین‌المللی بوده است. در این زمینه، ماده ۱۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر، بر لزوم حمایت قانونی از حریم خصوصی در برابر تعرضات پرداخته و ماده ۱۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و ماده ۸ کنوانسیون اروپایی حقوق بشر نیز بر این حمایت قانونی صحه گذاشته‌اند. در این اسناد، دو نوع تعهد برای دولت‌ها در نظر گرفته شده است که شامل تکلیف دولت‌ها بر انجام اقدامات ایجابی در زمینه حریم خصوصی و الزام آنان به اقدامات سلبی لازم در خصوص عدم مداخله در این حریم است (Maghami & Attaran, 2019, p. 315).

از زمان صدور این میثاق‌نامه‌ها، کشورها در این زمینه قوانینی را وضع کرده‌اند؛ اما ضوابطی که از سوی اعلامیه و میثاق در خصوص حفظ امنیت ملی، سلامت و اخلاق عمومی ذکر شده است باعث شد برخی کشورها در تفسیر حدود و ثغور آن‌ها بی‌ملاحظگی‌هایی به خرج دهند (Jalali Farahani, 2005, p. 119). نکته شایان توجه این است که نگرانی‌های مربوط به حریم خصوصی حتی بر حق افراد مبنی بر داشتن سلامتی نیز تأثیرگذار است؛ به‌ویژه در نوجوانان که خطرات و تهدیدهای حریم خصوصی، سلامتی آنان را به خطر می‌اندازد. اهمیت این موضوع، دولت‌ها را وادار به قاعده‌مند کردن این فضا برای بهره‌مندی بیشتر و آسیب کمتر کرده است. پیشرفت فناوری سبب شد انواع ارتباطاتی که از طریق تلفن و وسایل رادیویی صورت می‌گیرد، قابل شنود و رهگیری باشد؛ بنابراین موازینی در این خصوص باید وضع می‌شد. اتحادیه بین‌المللی مخابرات (International Telecommunication Union) در ماده ۳۷ اساسنامه، به این امر توجه داشته و اشعار می‌دارد: «اعضای اتحادیه موافقت می‌نمایند تا تدابیر لازم را جهت تضمین محرمانه ماندن مکالمات بین‌المللی اتخاذ کنند.»

اما در بند ۲ این ماده، به مقامات دولتی اجازه می‌دهد که نظارت قانونی خود را اعمال کنند (Ansari & Bayat, 2012, p. 298)؛ اما در همین زمینه مشکلی دیگر در خصوص سوءاستفاده دولت‌ها از طریق امکان نظارت بر مکالمات و داده‌های فضای سایبر بروز می‌کرد که این مسئله با بهره‌گیری از ظرفیت‌های قواعد بین‌المللی صیانت از حریم خصوصی در تضاد بود؛ ازاین‌رو، شورای حقوق بشر و مجمع عمومی سازمان ملل در سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۶، قطعنامه‌هایی را در خصوص حریم خصوصی در عصر دیجیتال به تصویب رساندند و مقرر داشتند که قواعد مربوط به حقوق بشر در فضای فیزیکی برای فضای سایبر نیز اعمال شود (Raisi Darzaki & Ghasemzadeh Liasi, 2019, p. 129).

از این منظر، تمامی کشورها حفظ حریم خصوصی در فضای سایبر همانند حفظ حریم خصوصی فیزیکی تأیید و بر آن تأکید کرده و هرگونه رعایت نکردن آن به مجازات‌هایی منجر خواهد شد؛ اما نحوه و نوع تفسیر از حریم خصوصی امری است که امروزه توجه کارشناسان حوزه فناوری اطلاعات را به خود جلب کرده است؛ چراکه دولت‌ها به بهانه‌های مختلف و از جمله مبحث امنیت، این حریم را نقض و مراکز داده را برای افشای اطلاعات کاربران تحت فشار قرار می‌دهند. نمونه این اقدام را دولت روسیه و فرانسه در خصوص تلگرام انجام داده که به انتقال مراکز داده این پلتفرم به خارج از این دو کشور منجر شده است. این رویکرد دولت‌ها نقض آشکار حقوق کاربران در لزوم حفظ حریم خصوصی آنان است که در چهارچوب قواعد سیاسی و نه حقوقی تفسیر شدنی است.

۳. لزوم انطباق مقررات ملی و قوانین بین‌المللی

انطباق مقررات ملی با قوانین بین‌المللی موضوعی است که در حوزه فعالیت در فضای مجازی و حفظ حقوق کاربران و ارائه‌دهندگان خدمات اهمیت بسزایی دارد. در موضوع تعیین وضعیت حقوقی پلتفرم‌های خارجی، علاوه بر چهارچوب‌های بین‌المللی، مقررات ملی نیز نقش مهمی را ایفا می‌کند. هر کشور مجموعه‌ای از قوانین مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی، حفاظت از داده‌ها و حقوق مصرف‌کننده دارد که باید توسط نهادهای خارجی که به دنبال فعالیت در حوزه قضایی خود هستند، رعایت شود. برای مثال، مقررات عمومی حفاظت از داده‌های اتحادیه اروپا (GDPR)^۱، الزامات سخت‌گیرانه‌ای را در مورد مدیریت داده‌ها و رضایت کاربر اعمال می‌کند که در نتیجه بر نحوه مدیریت اطلاعات کاربر در شبکه‌های اجتماعی خارجی تأثیر می‌گذارد. مقررات عمومی حفاظت از داده‌های اتحادیه اروپا نه تنها شفافیت در پردازش داده‌ها را الزامی می‌کند، بلکه به کاربران حقوق شایان توجهی در مورد داده‌های شخصی خود، از جمله حق دسترسی، تصحیح و پاک کردن اطلاعات خود اعطا می‌کند (Voigt & Von dem Busche, 2014, p. 35).

براین اساس، رعایت مقررات ملی صرفاً یک الزام قانونی نیست، بلکه ضرورتی استراتژیک برای پلتفرم‌های خارجی با هدف کاهش خطرات و افزایش مشروعیت عملیاتی آن‌هاست. رعایت نکردن آن ممکن است به جریمه‌های سنگین، اقدامات قانونی و آسیب به شهرت منجر شود که به‌ویژه در بازار دیجیتال بسیار رقابتی، مضر است. بنابراین، نهادهای خارجی باید در مباحث حقوقی و مکانیسم‌های انطباق سرمایه‌گذاری کنند تا به‌طور مؤثر در چشم‌انداز پیچیده نظارتی توانایی تحرک داشته باشند.

۴. ایجاد زمینه‌های حضور قانونی

ایجاد حضوری قانونی گامی مهم برای پلتفرم‌های خارجی است که قصد فعالیت در حوزه قضایی جدید را دارند. این فرایند معمولاً شامل ثبت نهادی محلی است که ممکن است به شکل شرکتی فرعی، شعبه یا دفتر نمایندگی باشد. هریک از این ساختارها، دارای پیامدهای قانونی و مسئولیت‌های عملیاتی متمایزی دارند؛ برای مثال، برای یک شرکت تابعه یک شخصیت حقوقی جداگانه در نظر گرفته می‌شود؛ در نتیجه مسئولیت شرکت اصلی محدود می‌شود؛ در حالی که یک شعبه ممکن است شرکت مادر را در معرض خطرات قانونی بیشتری قرار دهد. انتخاب ساختار تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد؛ از جمله ماهیت تجارت، محیط نظارتی و اهداف استراتژیک نهاد خارجی.

علاوه بر این، این تصمیم ممکن است با ملاحظات مالیاتی نیز شکل بگیرد؛ زیرا ساختارهای مختلف ممکن است پیامدهای متفاوتی برای مالیات داشته باشند. برای مثال، تأسیس یک شرکت تابعه ممکن است امکان رفتار مالیاتی مطلوب‌تری را در حوزه‌های قضایی خاص فراهم کند؛ در حالی که یک شعبه ممکن است مشمول مالیات بیشتری باشد. بنابراین، پلتفرم‌های خارجی باید تحقیقات بازار و تجزیه و تحلیل قانونی کامل را انجام دهند تا سودمندترین ساختار را برای فعالیت‌های خود تعیین کنند (Gharib et al., 2014, p. 12).

در مجموع، چهارچوب قانونی برای پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی خارجی، که به دنبال ایجاد دفاتر در ایران هستند، با رویکردی انطباق‌گرا شکل گرفته که برای ادغام این نهادها، در چشم‌انداز قانونی و فرهنگی کشور طراحی شده است. این امر مستلزم آن است که این پلتفرم‌ها به مجموعه‌ای از پیش‌نیازها پایبند باشند که با استانداردهای نظارتی و ارزش‌های اجتماعی - فرهنگی ایران همسوست.

۵. فراهم کردن زمینه‌های حل و فصل مسائل مربوط به غرامت و مسئولیت

مسئله غرامت در زمینه‌های مختلفی از جمله پاداش کارکنان، جبران خسارت کاربر برای نقض داده‌ها و مسئولیت تعدیل محتوا مطرح می‌شود. در حوزه قانون استخدام، پلتفرم‌های خارجی باید پیچیدگی‌های مقررات کار محلی را، که استانداردهای حداقل دستمزد، مزایا و مراحل پایان کار را دیکته می‌کنند، بررسی کنند. این امر می‌تواند به‌ویژه در کشورهایی با حمایت‌های قوی کار چالش‌برانگیزی باشد. این مقوله در واقع تأکیدی

1. General Data Protection Regulation

بر «حاکمیت قانون و برگرفته از حقوق عمومی است» که به موضوع نگرانی‌ها در مورد «رابطه بین پلتفرم‌ها و کاربران آن‌ها» می‌پردازد. از این رو، بر مسئولیت پلتفرم‌ها در حفاظت از حقوق کاربران و نحوه اجرای این مسئولیت‌ها تأکید می‌شود (Mills, 2024).

در این راستا، نهادهای خارجی ممکن است در مورد شیوه‌های استخدای خود با دقت بررسی شوند. علاوه بر این، موضوع غرامت کاربر با توجه به نگرانی‌های فزاینده در مورد نقض حریم خصوصی و امنیت داده‌ها برجسته شده است (Raisi Darzaki & Ghasemzadeh Liasi, 2019, p. 125). در مواردی که داده‌های کاربر به خطر بیفتد، پلتفرم‌های خارجی ممکن است تحت قوانین ملی مسئول شناخته شوند که مستلزم اتخاذ تدابیر قوی حفاظت از داده‌ها و توافق‌نامه‌های شفاف برای کاربر است. پتانسیل دعاوی دسته‌جمعی در برخی از حوزه‌های قضایی این چشم‌انداز را پیچیده‌تر می‌کند؛ زیرا کاربران ممکن است برای جبران خسارات ناشی از نقض داده‌ها یا تعدیل محتوای ناکافی گردهم آیند.

۱-۵. توجه به ملاحظات مالکیت معنوی

عصر دیجیتال به طور شایان توجهی بر حقوق مالکیت معنوی در ابعاد مختلف تأثیر گذاشته است. این مسئله نه تنها انطباق چهارچوب‌های قانونی را ضروری کرده است، بلکه چالش‌ها و فرصت‌های جدیدی را نیز معرفی کرده است. رواج دزدی دیجیتال، نیاز به سازوکارهای اجرایی حق چاپ، ارزیابی مجدد مفاهیم سنتی مالکیت حق چاپ و پیچیدگی‌های پیرامون انتشار با دسترسی آزاد از جمله مسائل کلیدی‌ای هستند که به عنوان دغدغه‌های اصلی در عصر دیجیتال ظاهر شده‌اند (Adams, 2023, p. 53).

در این راستا، حقوق مالکیت معنوی جنبه مهم دیگری از وضعیت حقوقی پلتفرم‌های خارجی را جلوه‌گر می‌کند. چشم‌انداز دیجیتال مملو از چالش‌های مربوط به کپی‌رایت، علائم تجاری و نقض حق اختراع است؛ به ویژه با توجه به سهولت اشتراک‌گذاری و انتشار محتوا به صورت آنلاین. پلتفرم‌های خارجی باید اطمینان حاصل کنند که عملیات آن‌ها به حقوق مالکیت معنوی سازندگان و مشاغل محلی تجاوز نمی‌کند. این امر مستلزم درک کامل هر دو معاهدات بین‌المللی مالکیت معنوی، مانند موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت معنوی (TRIPS)^۱ و قوانین ملی مالکیت معنوی است که ممکن است از حوزه قضایی دیگر به طور شایان توجهی متفاوت باشد. علاوه بر این، افزایش محتوای تولیدشده توسط کاربر در پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی پیچیدگی‌های بیشتری را درباره حقوق مالکیت معنوی ایجاد کرده است. پلتفرم‌ها باید سیاست‌های تعدیل محتوا را برای رسیدگی به تخلفات احتمالی و در عین حال متعادل کردن نیاز به محافظت از بیان کاربر، اجرا کنند. این مسئله اغلب شامل پیمایش مقررات «بندر امن» است که پلتفرم‌ها را در برابر مسئولیت محتوای تولید شده توسط کاربر محافظت می‌کند؛ مشروط بر اینکه هنگام اطلاع از تخلف، اقدام مناسبی انجام دهند. به این ترتیب، پلتفرم‌های خارجی باید راهبردهای مالکیت معنوی جامعی را توسعه دهند که با قوانین محلی و استانداردهای بین‌المللی هماهنگ باشد.

۲-۵. مکانیسم‌های حل اختلاف

در صورت بروز اختلافات حقوقی ناشی از عملکرد پلتفرم‌های خارجی، مکانیسم‌های حل اختلاف به کانون توجه تبدیل می‌شود که در آن نقطه، توجه داور بین‌المللی به عنوان یک روش ارجح برای حل و فصل اختلافات فرامرزی ظاهر شده است و یک انجمن بی‌طرف برای طرفین برای رسیدگی به شکایات خود ارائه می‌دهد. با این حال، قابل اجرا بودن آرای داور می‌تواند مشروط به چارچوب‌های قانونی حوزه‌های قضایی مربوط باشد. علاوه بر این، برخی کشورها ممکن است محدودیت‌هایی را بر توانایی نهادهای خارجی برای شرکت در داور اعمال کنند و در نتیجه روند حل و فصل را پیچیده کنند. علاوه بر این، انتخاب مکانیسم حل اختلاف می‌تواند به طور قابل توجهی بر رابطه بین پلتفرم‌های خارجی و سهامداران محلی تأثیر بگذارد (European Commission, 2023) برای مثال، انتخاب داور ممکن است به عنوان تلاشی برای دور زدن دادگاه‌های محلی تلقی شود که به طور بالقوه منجر به تنش با تنظیم‌کننده‌ها و مصرف‌کنندگان می‌شود. بنابراین، پلتفرم‌های خارجی باید رویکرد

1. Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights

خود را برای حل و فصل اختلافات به دقت در نظر بگیرند و نیاز به کارایی را با اهمیت حفظ روابط مثبت در حوزه‌های قضایی که در آن فعالیت می‌نمایند، متعادل کنند.

۶. چالش‌های نظارتی و خطرات انطباق

ماهیت پویای پلتفرم‌های دیجیتال مستلزم انطباق مداوم با مقررات در حال تحول است که ممکن است چالش‌های مهمی را برای نهادهای خارجی ایجاد کند. نهادهای نظارتی ممکن است الزامات جدیدی را دربارهٔ تعدیل محتوا، حریم خصوصی کاربر، و شیوه‌های تبلیغاتی تحمیل کنند؛ لذا این امر ضروری است که پلتفرم‌های خارجی چابک باقی بمانند و به تغییرات در چشم‌انداز قانونی پاسخ دهند. تلاش‌های اخیر قانون‌گذاری در کشورهای مختلف، به دنبال افزایش نظارت بوده‌اند تا بتوانند پاسخ‌گویی برای محتوای آنلاین، الزام پلتفرم‌ها به اجرای سیاست‌های تعدیل محتوا و مکانیسم‌های گزارش‌دهی سخت‌گیرانه‌تر را مهیا کنند. رعایت نکردن این مقررات ممکن است به جریمه‌های قابل توجه، آسیب به شهرت و در برخی موارد، لغو مجوزهای بهره‌برداری منجر شود. این مسئله سبب شده است که پلتفرم‌های شبکه‌های اجتماعی به اتخاذ تدابیری درخصوص تعدیل محتوا اقدام کنند. در این راستا، شبکه‌های مختلف اجتماعی سالانه ارقام بسیار بالایی را برای این اقدام صرف می‌کنند تا بتوانند تعدیل محتوا را در حوزه‌های مختلف، مانند تبعیض نژادی مسائل جنسی و برخی مباحث مربوط به نفرت‌پراکنی و غیره، کنترل کنند (Laux et al., 2021, p. 3).

پتانسیل بررسی دقیق نظارتی، به‌ویژه در مناطقی که آژانس‌های فعال حمایت از مصرف‌کننده و مقامات حفاظت از داده‌ها فعال هستند، مشهود است. به این ترتیب، پلتفرم‌های خارجی باید انطباق را به عنوان جنبهٔ اصلی راهبرد عملیاتی خود و نیز سرمایه‌گذاری در منابع قانونی و فناوری برای نظارت بر تحولات نظارتی و تطبیق شیوه‌های خود، براساس این استراتژی عملیاتی، در اولویت قرار دهند. در نتیجه می‌توان گفت که وضعیت حقوقی تأسیس دفاتر و نمایندگی پلتفرم‌ها و شبکه‌های اجتماعی خارجی، از قوانین بین‌المللی، مقررات ملی و الزامات انطباق تأثیر متقابل پیچیده‌ای می‌پذیرد. از آنجاکه این نهادها پیچیدگی‌های چهارچوب‌های قانونی را دنبال می‌کنند، باید از پیامدهای جبران خسارت، مسئولیت و حقوق مالکیت معنوی آگاه باشند. ماهیت در حال تحول حاکمیت دیجیتال مستلزم رویکردی پیشگیرانه برای انطباق است و اطمینان حاصل می‌کند که پلتفرم‌های خارجی می‌توانند در عین حفاظت از حقوق کاربران و پایبندی به قوانین محلی، به طور مؤثر عمل کنند. در نهایت، استقرار موفقیت‌آمیز پلتفرم‌های خارجی به درک دقیقی از چشم‌انداز قانونی بستگی دارد و آن‌ها را قادر می‌سازد تا در عین کاهش خطرات و افزایش مشروعیت عملیاتی خود، به طور معناداری به اقتصاد دیجیتال جهانی کمک کنند. با پرورش فرهنگ انطباق و مسئولیت اخلاقی، پلتفرم‌های خارجی نه تنها در بازارهای متنوع رشد می‌کنند، بلکه میان کاربران و ذی‌نفعان اعتماد ایجاد می‌کنند و راه را برای رشد پایدار در عصر دیجیتال هموار می‌سازند.

۷. محلی‌سازی داده‌ها

قوانین مربوط به محلی‌سازی داده‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌ها را ملزم می‌کند که داده‌های اتباع آن کشور در مراکز داده در مرزهای یک کشور خاص ذخیره، جمع‌آوری و پردازش شوند. چین، روسیه و ایران در حال حاضر قوانین محلی‌سازی داده‌ها را اجرا می‌کنند. کشورهای مختلف به دلیل نبود نظارت بر فضای ابری این کار را انجام می‌دهند. این دسته از قوانین معمولاً با علاقهٔ دولت‌ها به نظارت غیرنظامی مرتبط است. برای مثال، هند خواسته است که تمام داده‌های پرداخت اتباع هندی در داخل مرزها ذخیره شود تا دسترسی نامحدود به تنظیم‌کننده‌ها ارائه شود (Ardia et al., 2023, p. 3). این اقدامات به صورت جدی نگرانی‌هایی را درخصوص حریم خصوصی و امنیت به ذهن متبادر می‌کند؛ اما در مجموع، با وجود دفاع دولت‌ها از این اقدام در راستای تأمین منافع عمومی، این قوانین به طور بالقوه به اقتصاد دیجیتال آسیب زده و با افزایش شدید هزینه‌های عملیاتی، بارهای مالی را بر شرکت‌های فناوری تحمیل می‌کند. «حوزه‌های قضایی کشورهای مختلف، مقررات محلی‌سازی داده‌ها را با اطمینان

از این که این مقررات شغل ایجاد می‌کند و امنیت داخلی را با اطمینان از دسترسی سریع به مؤسسات امنیتی ارتقا می‌دهند، توجیه کرده و حمایت می‌کنند» (Jeong, 2023).

این درحالی است که الزامات بومی‌سازی داده‌ها شرکت‌ها را در برابر درخواست‌های سانسور و نظارت آسیب‌پذیرتر می‌کند. ضمن اینکه باعث می‌شود عملاً نتوان اطلاعات لازم شخصی را از این مبادی منتقل کرد. «نتیجه‌ی این اقدام، بی‌اعتمادی و سلب اطمینان نسبت به عملکرد سیستم نظارت بر شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی را در پی داشته و به سخت‌تر شدن شرایط برای کاربران می‌انجامد» (Free Word Centre, 2019).

البته این مسئله به معنای نقض حقوق بهره‌برداران در حفظ حریم خصوصی نیست و لذا پلتفرم‌های خارجی با رعایت تعهدات حفظ حریم خصوصی، باید اقدامات امنیتی قوی را برای محافظت از اطلاعات شخصی در برابر دسترسی‌های غیرمجاز و نقض داده‌ها اجرا کنند. لازمه این کار، پیروی از مقررات حریم خصوصی است که شیوه‌های شفاف جمع‌آوری داده‌ها و رضایت صریح کاربر را برای استفاده از داده‌ها الزامی می‌کند. در این صورت، باید پلتفرم‌ها اعلان‌های واضحی را در مورد نحوه پردازش و ذخیره داده‌هایشان به کاربران ارائه دهند.

۸. اقدامات جمهوری اسلامی ایران در قبال شبکه‌ها و پلتفرم‌های خارجی

گسترش بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی خارجی در کشور سبب شد نهادهای مختلف حاکمیتی در کشور در قبال نحوه استفاده و بهره‌گیری از این شبکه‌ها تدابیری را اتخاذ کنند. این امر در کشورهای مختلف نیز مورد توجه قرار گرفت و به ارائه راهبردهایی از سوی حاکمیت‌ها در مواجهه با پدیده شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌هایی مختلف منجر شد. در این زمینه، کشورهای مختلف پنج قاره راهبردهای مختلفی را اتخاذ کردند که عبارت‌اند از: راهبردهای ایجاد و تنوع‌سازی؛ راهبردهای همکاری و تشریک مساعی؛ راهبردهای استفاده هدفمند؛ راهبردهای ترویجی و آموزش و آگاه‌سازی؛ راهبردهای تدافعی بوده است (Talebpour et al., 2014). این راهبردها در کشورهای مختلف در شرایط متفاوتی اجرایی شده و سبب شده است واکنش‌ها نیز به گونه‌های مختلف خود را نشان دهند.

حکمرانی در این حوزه در کنار تقنین یکی از مؤلفه‌های اساسی مورد توجه در جمهوری اسلامی ایران بوده که پیشنهاد شده است در چهارچوب «تغییر رویکرد جمهوری اسلامی ایران از مواجهه انفعالی به مواجهه فعالانه، خردمندانه و مبتکرانه» (Mohammadi, 2019) تغییر یابد و سیاست‌ها در این چهارچوب اتخاذ شود. نوع مواجهه حاکمیت با شبکه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر متفاوت و هرازگاهی متناقض با ادعاها و شرایط کشور بوده است. از ایجاد فضای باز برای فعالیت شبکه‌های اجتماعی خارجی در سال‌های نخستین ورود این شبکه‌ها به کشور تا محدودسازی و فیلترینگ از جمله انواع مواجهه صورت گرفته از سوی نظام جمهوری اسلامی ایران بوده است. این نوع رویکرد با انتقادات جدی فعالان فضای مجازی مواجهه شده و باعث شده است دولت‌ها نیز موضع‌گیری‌های متفاوتی در این خصوص داشته باشند. این نوع بحران در تعریف نوع مواجهه سبب شده است صاحب‌نظران پیشنهادات متفاوتی ارائه دهند. یکی از این دیدگاه‌ها، مبتنی بر «ارائه الگوی حکمرانی مردم‌محور اسلامی بر فضای مجازی» (Dehghan Ashkazari & Jalali Farahani, 2022) بوده که فارغ از اجرا یا عدم اجرا، نشان‌دهنده نوع نگاه اندیشمندان به این حوزه برای جلب مشارکت مردم در حکمرانی آن است.

در این راستا، شورای عالی فضای مجازی با توجه به روند روبه‌رشد بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی در کنار تلاش‌ها برای رفع فیلترینگ در عین حال تأمین منافع نظام در حوزه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی و امنیتی، اقدام به صدور مصوباتی کرده است که شاید راهگشای این مسئله باشد. در آخرین اقدام این شورا، مصوبه‌ای با عنوان «بررسی راهکارهای افزایش میزان سهم ترافیک داخلی و مقابله با پالایش‌شکن‌ها» در تاریخ ۱۴۰۲/۸/۲۳ صادر شده است که در بند ۴، به صراحت درخصوص ثبت دفاتر شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی اظهار نظر شده است. در این بند آمده است: «با هدف رفع نیاز و ایجاد تنوع در سبد مصرف کاربران با سازوکارهای حکمرانی‌پذیر، تنظیم‌گران بخشی موظف هستند در حوزه تنظیم‌گری خود ظرف مدت یک ماه، خدمات و سکوها را پرکاربرد (بالفعل یا بالقوه) خارجی را

شناسایی و امکان فنی برای دسترسی کاربران به خدمات مفید خارجی را در قالب‌های حکمرانی‌پذیر (همچون پنجره دسترسی روی سکوها داخلی، مذاکره برای تأسیس نمایندگی داخل کشور، درگاه‌های متنوع حکمرانی‌پذیر با سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و تنظیم‌گری حاکمیتی، و ...) بررسی نموده و ضوابط ارائه خدمات یادشده را به مرکز ملی فضای مجازی کشور ارائه کنند.»

مرکز ملی نیز ضوابط واصله را براساس شاخص‌های حکمرانی‌پذیری و فنی، ارزیابی و مجوز لازم را به تنظیم‌گران بخشی برای فعالیت بخش خصوصی تحت نظارت آن‌ها بدهد.» براین اساس، می‌توان با استناد به این بند، تصریح کرد که ایجاد دفاتر شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی در کشور، ممکن است به فعالیت آنان در کشور و فارغ از فضای فیلترینگ منجر شود. اگرچه پیش از این نیز در مصوباتی، شورای عالی فضای مجازی فرصتی برای سکوها و خدمات پرکاربرد خارجی فراهم کرده است تا با ایجاد یک لایه پوسته جدید اما با امکان دسترسی به نسخه اصلی با حفظ تمام قابلیت‌های خدمات خود، مطابق با شرایط حکمرانی در ایران، فعالیت کنند (Iranian Students News Agency, 18/2/2024). این مصوبه مربوط به جلسه نودوششم شورای عالی فضای مجازی است که بر ایجاد شرایط فعالیت سکوها و خدمات پرکاربرد خارجی برای تنوع در سبد مصرف کاربران با سازوکارهای حکمرانی‌پذیر تأکید دارد. در همین راستا، نهادهای خارجی موظف‌اند تعهد خود را به حفاظت از داده‌های کاربران و حفظ استانداردهای محتوای مناسب مطابق با استانداردهای ایران نشان دهند. این امر ممکن است مستلزم استقرار مراکز داده محلی باشد تا اطمینان حاصل شود که همه داده‌های کاربران ایرانی در داخل مرزهای کشور باقی می‌ماند و در نتیجه رعایت قوانین ملی حفاظت از داده‌ها و حفظ حریم خصوصی را تسهیل می‌کند. علاوه بر این، شرکت‌ها باید یک نماینده محلی منصوب کنند یا یک شخص حقوقی در ایران منصوب کنند تا تعاملات با نهادهای نظارتی را مدیریت کند و هرگونه مشکل قانونی یا انطباق را که پیش می‌آید رسیدگی کند (McGruer, 2018) که تحت عنوان محلی‌سازی اطلاعات از آن یاد می‌شود. همچنین دولت‌ها می‌توانند اجرای قوانین مالکیت معنوی را افزایش داده و علاوه بر بررسی سایر مدل‌های تجاری، که کمتر به حقوق مالکیت معنوی متعارف وابسته‌اند، از فناوری مدیریت حقوق دیجیتال برای محافظت از مالکیت معنوی خود استفاده کنند (Jha, 2024, p. 445). در مجموع، شروط ایران برای فعالیت شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی، فارغ از توانایی اجرایی شدن، منطبق با قواعد و حقوق بین‌المللی است که در کنوانسیون‌های مختلف بر آن تأکید شده است. اگرچه می‌توان ادعا کرد که این قبیل سخت‌گیری‌های کشورهایی نظیر ایران می‌تواند نقض آزادی بیان و جریان آزاد اطلاعات باشد، رویکرد کنترلی اعمال‌شده در سایر کشورها نیز مسبوق به سابقه بوده و نظایر آن اجرایی شده است.

برزیل، هند و ترکیه از جمله کشورهایی هستند که در این زمینه پیشرو بوده‌اند و ایالات متحده آمریکا نیز در خصوص شبکه تیک تاک^۱ چینی این روند را اتخاذ کرده است. با این حال، فراهم شدن زیرساخت‌های مناسب دسترسی به اینترنت و عدم نقض فاحش مصرف‌کنندگان در امر فیلترینگ و حتی میزان و حجم بسته‌های اینترنت و قیمت آن، موضوعی است که در حکمرانی فضای مجازی نیز باید دیده شود و فقط بر روی کنترل این فضا متمرکز نشود.

نتیجه‌گیری

بازار ایران به دلیل جمعیت زیاد، جوان و با فناوری که مشتاق تعامل با پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی جهانی هستند، زمینه مناسبی را برای گسترش فعالیت این شبکه‌ها فراهم می‌کند. پلتفرم‌های خارجی می‌توانند با حضور در ایران از این مخاطبان بهره ببرند و خدمات و ویژگی‌های بومی‌سازی‌شده‌ای را ارائه دهند که اولویت‌های منطقه‌ای و تفاوت‌های فرهنگی را برآورده می‌کند. همچنین فعالیت شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های خارجی در کشور اگرچه براساس اصل آزادی بیان مصرح در قانون اساسی آزاد است، این آزادی بر مبنای حدود و ثغوری قابلیت تحقق دارد. آنچه امروز به عنوان نوع نگاه بر فعالیت این شبکه‌ها از منظر حقوقی ارزیابی می‌شود، تأکید بر حق حاکمیت سرزمینی است که بر مبنای آن، دولت حق دارد حاکمیت خود را بر نحوه فعالیت این شبکه‌ها و پلتفرم‌ها اعمال کند.

1. Tik Tok

این مسئله در کنار لزوم حفاظت از حریم خصوصی و داده‌های شخصی و انطباق با مقررات ملی از جمله دلایلی است که حضور دفاتر این شبکه‌های اجتماعی خارجی در کشور را توجیه می‌کند. همچنین فعالیت این شبکه‌ها باید به‌صورت قانونی بوده و ضمن اعمال نظارت بر فعالیت آنان در حوزه‌های مختلف سیاسی، امنیتی و اجتماعی در سطوح ملی، زمینه‌های حل و فصل مسائل مربوط به غرامت و مسئولیت نیز فراهم شود؛ از این رو، پیش‌شرط جمهوری اسلامی ایران درخصوص تأسیس دفتر برای صدور مجوز فعالیت در داخل مرزهای کشور برای شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌هایی خارجی، امری در چهارچوب موازین قانونی و حقوقی بین‌الملل است. تجربه این امر در کشورهای مختلف، مثبت بوده که در آخرین مورد، کشور برزیل توانسته است شبکه ایکس را برای ایجاد دفتر در این کشور مجاب کند.

ایجاد دفاتر پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی خارجی در ایران، تلاشی چندوجهی است که نیازمند درک کامل چهارچوب مقررات محلی، ویژگی‌های خاص فرهنگی و چالش‌های سیاسی بالقوه است. پلتفرم‌های خارجی با اولویت دادن به رعایت مقررات، مشارکت‌های محلی و انطباق با چشم‌انداز فرهنگی می‌توانند راه را برای عملیات موفق در یکی از فعال‌ترین بازارهای دیجیتال خاورمیانه هموار کنند. این مسیر ممکن است چالش‌برانگیز باشد؛ اما مزایای بالقوه استفاده از بازار ایران قابل توجه است و راه‌های جدیدی را برای تعامل و مشارکت در چشم‌انداز رسانه‌های اجتماعی در حال تحول باز می‌کند. این درحالی است که این حضور می‌تواند توسعه مشارکت با شرکت‌های محلی و جریان‌های درآمد جدیدی را باز کند و ارتباط و پذیرش پلتفرم را در بازار افزایش دهد؛ از این رو پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی خارجی تشویق می‌شوند تا با کسب‌وکارها یا نهادهای محلی شریک شوند. چنین همکاری‌هایی می‌تواند بینش‌های ارزشمندی را در مورد رفتار و ترجیحات مصرف‌کننده ارائه دهد و درعین حال، مشروعیت پلتفرم را در چشم دولت و مردم افزایش دهد. ضمن اینکه شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌ها باید با درک و انطباق با بافت فرهنگی ایران، خدمات خود را متناسب با ارزش‌های محلی و هنجارهای اجتماعی تنظیم کنند که شامل اصلاح رابط‌های کاربر، سفارشی‌کردن توصیه‌های محتوا برای منعکس کردن علایق محلی، و تعامل با تأثیرگذاران محلی برای تقویت تعامل با جامعه باشد.

در نهایت می‌توان گفت که پیشرفت‌های فناوری، مانند رمزگذاری پیشرفته و ساختارهای غیرمتمرکز، می‌توانند پلتفرم‌های خارجی را برای مذاکره با اعمال محدودیت‌ها در راستای ایجاد دفاتر توانمند کند؛ اما بی‌شک آینده شبکه‌های رسانه‌های اجتماعی خارجی در ایران به توانایی آن‌ها در جهت‌یابی چالش‌های نظارتی، پاسخ‌گویی به خواسته‌های کاربران، و انطباق با چشم‌انداز سیاسی ایران و برقراری تعادل در انطباق با اتصال جهانی بستگی دارد.

منابع

- انصاری، علی و بیات، فرهاد (۱۳۹۱). مطالعه تطبیقی نقض قابل پیش‌بینی قرارداد در کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا و نظام‌های حقوق ملی. تحقیقات حقوقی، ۱۵(۶۰)، ۴۷۵-۵۰۶. [لینک](#)
- جلالی فراهانی، امیرحسین (۱۳۸۴). پیشگیری وضعی از جرائم سایبر در پرتو موازین حقوق بشر. حقوق اسلامی، ۲(۶)، ۱۳۳-۱۶۲. [لینک](#)
- خبرگزاری دانشجویان ایران (۱۴۰۲). نکاتی درباره فعالیت سکوها‌های پر مخاطب خارجی در کشور. [لینک](#)
- دهقان اشکذری، محمدحسین و جلالی فراهانی، غلامرضا (۱۴۰۱). ارائه الگوی حکمرانی مردم‌محور اسلامی بر فضای مجازی. حکمرانی متعالی، ۲(۴)، ۲۰۶-۲۴۵. [لینک](#)
- رئیس‌ی درزکی، لیلا و قاسم‌زاده لیاپی، فلور (۱۳۹۹). چالش‌های نظام حقوقی ایران در نقض داده‌های شخصی و حریم خصوصی در فضای سایبر، دادگستری، ۸۴(۱۱)، ۱۱۹-۱۴۲. <https://doi.org/10.22106/ijl.2020.88629.2213>
- رضوانی، سید حسین (۱۳۹۵). حق آزادی بیان و مسئولیت بین‌المللی کشورها در قبال آن. سیاست خارجی، ۳۰(۴)، ۶۵-۹۲. [لینک](#)
- زاهدی، مهدی و شریف‌زاده، شیرین (۱۴۰۰). آزادی بیان و اصل دوگانگی ایده و بیان. پژوهش حقوق عمومی، ۲۳(۷۱)، ۹۵-۱۲۷. <https://doi.org/10.22054/qjpl.2021.56622.2518>
- شورای عالی فضای مجازی (۱۴۰۲). مصوبه بررسی راهکارهای افزایش میزان سهم ترافیک داخلی و مقابله با پالایش‌شکن‌ها. [لینک](#)
- عبداللهی، محبوبه و شهبازی‌نیا، مرتضی (۱۳۸۸). سیستم اطلاعاتی مطمئن در قانون تجارت الکترونیکی. پژوهش‌های حقوقی، ۸(۱۶)، ۱۲۳-۱۳۱. [لینک](#)
- غریب، مهدی، دارابی، رویا و حمیدیان، محسن (۱۴۰۳). چارچوب مفهومی برای حکمرانی و مدیریت داده‌ها در مالیات دیجیتال: یک بررسی نظام‌مند برای صورت‌حساب‌های الکترونیکی. پژوهشنامه مالیات، ۳۲(۶۲)، ۴۵-۹۴. [لینک](#)
- غفاری الهی کاشانی، نجمه. (۱۳۹۷). صلاحیت سرزمینی دادگاه‌های ایران نسبت به جرائم ارتكابی در فضای سایبر. پژوهش‌های حقوقی، ۱۷(۳۴)، ۱۸۵-۲۱۸. <https://doi.org/10.48300/jlr.2018.67524>
- فویگت، پاول و فون دم بوشه، آکسل (۱۴۰۲). راهنمای عملی مقررات عمومی حفاظت از داده اتحادیه اروپا (GDPR). ترجمه مهدیه لطیف‌زاده، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران. [لینک](#)
- طالب‌پور، علیرضا، خلیل‌زاده سلماسی، مریم، شیدایی، منصور و عمادی، کینوش (۱۳۹۳). مرور و دسته‌بندی راهبرد کشورهای جهان در مواجهه با شبکه‌های اجتماعی مجازی. راهبرد، ۲۳(۴)، ۴۳-۷۱. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.10283102.1393.23.4.5.7>
- ضیایی، سید یاسر و شکیب‌نژاد، احسان (۱۳۹۶). قانون‌گذاری در فضای سایبر: رویکرد حقوق بین‌الملل و حقوق ایران. مجله حقوقی بین‌المللی، ۳۴، ۲۲۷-۲۴۹. <https://doi.org/10.22066/cilamag.2017.27971>
- مقامی، امیر و عطاران، نادیا (۱۳۹۸). موازنه افشای حریم خصوصی خانوادگی چهره‌های مشهور در رسانه‌ها و آزادی بیان در رویه نهادهای قضایی. مطالعات حقوق عمومی دانشگاه تهران، ۴۹(۲)، ۳۱۱-۳۳۱. <https://doi.org/10.22059/jpls.2018.219954.1390>
- محمدی، حافظ (۱۳۹۹). چالش‌های حکمرانی فضای مجازی و ارائه راهکارها برای جمهوری اسلامی ایران. دومین همایش ملی حکمرانی اسلامی. [لینک](#)
- میل، جان استوارت (۱۳۶۳). رساله‌ای درباره آزادی (ترجمه جواد شیخ‌الاسلامی). انتشارات علمی و فرهنگی

نوری، محمدعلی و نخجوانی، رضا (۱۳۸۳). حقوق حمایت داده‌ها. گنج دانش.

- Adams, R. (2023). The Evolution of Intellectual Property Rights in the Digital Age. *Journal of Modern Law and Policy*, 3(2), 52–63. <https://doi.org/10.47941/jmlp.1554>
- Ardia, D., Ringel, E., Ekstrand, V. S., & Fox, A. (2023). *Addressing the decline of local news, rise of platforms, and spread of mis- and disinformation online, A summary of current research and policy proposals*. UNC Center for Media Law and Policy, University of North Carolina at Chapel Hill. [Link](#)
- Chen, T. (2022). Digital wild west: Foreign social media bans, data privacy, and free speech. *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*, 44(2), 163. [Link](#)
- Deek, A. (2015). An International Legal Framework for Surveillance. *Virginia Journal of International Law*, 55(2), 291–368. [Link](#)
- European Commission. (2023). *The impact of the Digital Services Act on digital platforms*. [Link](#)
- Free Word Centre. (2019). *Iran: Personal Data Protection and Safeguarding Draft Act*. Article 19. [Link](#)
- Jeong, Yoonee. (2023). *Enhancing Policy and Regulatory Approaches to Strengthen Digital, Platform, and Data Economies* (Asian Development Bank Report No. 91). Asian Development Bank. [Link](#)
- Jha, Aakash kumar. (2024). Intellectual property rights in digital age: A legal analysis of copyright and trademark. *International Journal of Novel Research and Development*, 9(4), 443–453. [Link](#)
- Kaur, G., Bonde, U., Pise, K.L., Yewale, S., Agrawal, P., Shobhane, P., Maheshwari, S., Pinjarkar, L., & Gangarde, R. (2024). Social Media in the Digital Age: A Comprehensive Review of Impacts, Challenges and Cybercrime. *Eng. Proc.*, 62, 6. <https://doi.org/10.3390/engproc2024062006>
- Laux, J., Wachter, S., & Mittelstadt, B. (2021). Taming the few: Platform regulation, independent audits, and the risks of capture created by the DMA and DSA. *Computer Law & Security Review*, 43, 105613. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105613>
- McGruer, J. (2018). Foreign Data Localization Requirements Following GDPR May Undermine the Digital Economy. *Washington Journal of Law, Technology & Arts*, 10(4). [Link](#)
- Nielsen, Rasmus Kleis, Cornia, Alessio, & Kalogeropoulos, Antonis. (2016). *Challenges and opportunities for news media and journalism in an increasingly digital, mobile, and social media environment*. Council of Europe. [Link](#)
- Nyabola, N. (2023). Seeing the forest – and the trees: The global challenge of regulating social media for democracy. *South African Journal of International Affairs*, 30(3), 455–471. <https://doi.org/10.1080/10220461.2023.2270461>
- Oluka, A. (2024). The impact of digital platforms on traditional market structures. *Technology Audit and Production Reserves*, 2(4(76)), 21–29. <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2024.303462>

- Quach, S., Thaichon, P., Martin, K.D., & A. (2022). Digital technologies: tensions in privacy and data. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 50, 1299–1323. <https://doi.org/10.1007/s11747-022-00845-y>
- Sedler, R. A. (2006). An essay on freedom of speech: The United States versus the rest of the world. *Saint Louis University Law Journal*, 51(2), 377–384.
- US Federal Trade Commission. (2010). *US Constitution first amendment: an overview*. [Link](#)

[In Persian]

- Abdollahi, M., & Shahbazinia, M. (2009). Reliable Information System in Electronic Commerce Law. *Legal Research*, 8(16), 123–131. [Link](#)
- Ansari, A., & Bayat, F. (2012). A comparative study of foreseeable breach of contract in the Convention on the International Sale of Goods and national legal systems. *Legal Research Quarterly*, 15(60), 475-506. [Link](#)
- Constitution of the Islamic Republic of Iran. (n.d.). [Link](#)
- Dehghan Ashkazari, M. H., & Jalali Farahani, G. R. (2022). Presenting a model of Islamic people-centered governance over cyberspace. *Specialized Quarterly Journal of Transcendental Governance*, 2(4), 206–245. [Link](#)
- Ghafari Elahi Kashani, N. (2018). Territorial jurisdiction of Iranian courts over crimes committed in cyberspace. *Legal Research*, 17(34), 185–218. <https://doi.org/10.48300/jlr.2018.67524>
- Gharib, M., Darabi, R., & Hamidian, M. (2014). A conceptual framework for governance and data management in digital taxation: A systematic review of electronic invoices. *Tax Research Journal*, 32(62), 45-94. [Link](#)
- Iranian Students News Agency. (2024). Notes on the activities of popular foreign platforms in the country. *Iranian Students News Agency*. [Link](#)
- Jalali Farahani, A.H. (2005). Situational prevention of cybercrimes in light of human rights standards. *Islamic Law*, 2(6), 133–162. [Link](#)
- Maghami, A., & Attaran, N. (2019). The balance between disclosing the family privacy of famous figures in the media and freedom of expression in the procedure of judicial institutions. *Quarterly Journal of Public Law Studies, University of Tehran*, 49(2), 311–331. <https://doi.org/10.22059/jpls.2018.219954.1390>
- Mill, J.S. (1984). *A Treatise on Liberty* (Ahmad Sheikh al-Islami, Trans.). Elmi va Farhangi Publication
- Mills, Gilad. (2024). A Contractual Approach to Social Media Governance. *Yale Law & Policy Review*, 42(2), 522–625. [Link](#)
- Mohammadi, H. (2019). Challenges of Cyberspace Governance and Providing Solutions for the Islamic Republic of Iran. Presented at the Second National Conference on Islamic Governance. [Link](#)
- Nouri, M. A., & Nakhjavani, R. (2004). *Data Protection Law*. Ganj Danesh.

- Raisi Darzaki, L., & Ghasemzadeh Liasi, F. (2019). Challenges of the Iranian legal system in the violation of personal data and privacy in cyberspace. *Justice Legal Journal*, 84(110), 119–142. <https://doi.org/10.22106/jlj.2020.88629.2213>
- Rezvani, S. H. (2016). The Right to Freedom of Expression and the International Responsibility of States Towards It. *Foreign Policy Quarterly*, 30(4), 65–92. [Link](#)
- Santanen, E. (2019). The value of protecting privacy. *Business Horizons*, 62(1), 5–14. <https://doi.org/10.1016/j.bushor.2018.04.004>
- Supreme Council for Cyberspace. (2023). *Resolution to examine solutions for increasing the share of domestic traffic and combating filter breakers*. [Link](#)
- Talebpour, A., Khalilzadeh Salmasi, M., Shidai, M., & Emadi, K. (2014). Review and classification of the strategies of countries in the world in dealing with virtual social networks. *Strategic Quarterly*, 23(4), 43–71. <http://doi.org/20.1001.1.10283102.1393.23.4.5.7>
- Voigt, Paul, & von dem Busche, Axel. (2014). *A Practical Guide to the European Union General Data Protection Regulation (GDPR)* (Mahdieh Latifzadeh, Trans.). Ferdowsi University of Mashhad Press.
- Zahedi, Mehdi, & Sharifzadeh, Shirin. (2021). Freedom of expression and the principle of duality of idea and expression. *Public Law Research*, 23(71), 95–127. <https://doi.org/10.22054/qjpl.2021.56622.2518>
- Ziaei, Seyed Yaser, & Shakibnejad, Ehsan. (2017). Legislation in Cyberspace: An International Law and Iranian Law Approach. *International Law Journal*, 34, 227–249. <https://doi.org/10.22066/cilamag.2017.27971>

COPYRIGHTS

©2026 by the authors. Published by University of Science and Culture. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

